



Rietsnijders en Natuurmonumenten samen op pad in De Wieden

— Bart de Haan, Natuurmonumenten

is bij de aanwijzing van De Wieden als Natura 2000-gebied. Ruigte met moeraswolfsmelk is een beschermd habitattype.

Hooilanden hogere natuurwaarden

De natuurwaarden van voedselarme en matig voedselrijke hooilanden is vele male groter. Voor meer dan zeventig soorten van de Rode Lijst is hooilandbeheer ('s zomers maaien) het optimale beheer. De verschillen zijn te verklaren uit het gedrag van planten. Vooral veel kleine en kwetsbare planten hebben niet veel te zoeken tussen het hoog opgaande riet. Pionierplantjes, zoals armbloemige waterbies en rozetplanten, zoals echte koekoeksbloem en blauwe knoop, profiteren van het licht op



Op 26 juni 2008 ging een lang gekoesterde wens in vervulling. Rietsnijders en boswachters van Natuurmonumenten gingen samen kijken naar het beheer van de riet- en hooilanden van De Wieden. Een geslaagde bijeenkomst die zeker voor herhaling vatbaar is.

Rietsnijders en Natuurmonumenten hebben vaak één-op-één contacten. Daarnaast is Natuurmonumenten aanwezig op de vergadering van de rietsnijders. Maar een keer samen het veld in, samen nadenken over het beheer van riet- en hooilanden en over de toekomst, dat was nog niet eerder voorgekomen. Beide partijen vonden het zeer wenselijk om dit een keer te doen. Op 26 juni

kwamen 23 rietsnijders en 3 medewerkers van Natuurmonumenten samen op het beheerkanthoof van De Wieden. De avond werd geopend met broodjes en soep, waarmee meteen een gezellige sfeer ontstond. Daarna volgde een lezing van Natuurmonumenten over de natuurwaarden van De Wieden en die van de riet- en hooilanden in het bijzonder. Er werd gekeken het 'gedrag' van planten, waarom het ene plantje daar wel en daar niet groeit. En er werd stilgestaan bij de successie in laagveen en het beheer van riet- en hooilanden.

Het bleek dat de natuurwaarden van rietlanden ('s winters gesneden) gering zijn. Van de meer dan 150 soorten van de Rode Lijst die in De Wieden voorkomen, zijn er drie die houden van wintermaaibeheer. Dat zijn veenreukgras, moerasbasterdwederik en moeraswolfsmelk. De laatste is wel een soort die van groot belang

de bodem dat ontstaat bij 's zomers maaien. Planten van de kleine poeltjes in trilveen, zoals klein en plat blaasjeskruid en rood schorpioenmos, verliezen hun biotoop als deze poeltjes vol komen te liggen met de bladeren van riet (riet wordt pas gesneden als al het blad er af is gevallen). Het opdrijven van de 'kragge' door rietwortels met hun luchtkanalen verkleint de kans op het ontstaan van deze poeltjes. De mat wordt als het ware opgetild, waardoor de afstand tot het oppervlaktewater te groot wordt.

Veel rietlanden in De Wieden zijn voormalige hooilanden. Het blijkt dat veel van deze rietlanden nog de botanische waarden hebben van het voormalige hooiland. Door successie komt er van veel van deze percelen steeds minder riet af. In de meeste gevallen is de beheervergoeding voor hooiland vanuit Programma Beheer een stuk hoger dan de beheervergoeding voor

rietland. Hier liggen dus mogelijk kansen voor omschakeling. Zowel Natuurmonumenten als de rietsnijders moeten gaan bekijken waar hooilandbeheer een optie is, zowel vanuit de natuurwaarde als vanuit de bedrijfsvoering. Inmiddels zijn al enkele rietsnijders percelen in zomermaai-beheer gaan nemen. Op dit vlak ligt nog een grote uitdaging voor de toekomst.

Droogteschade voorkomen

Op dit moment is de waterstand erg laag in De Wieden en Weerribben. Veel landgebruikers klagen over droogteschade. De lage waterstand zou er de oorzaak van zijn. Met een eenvoudige tekening is verduidelijkt dat de landgebruikers, zoals de rietsnijders en Natuurmonumenten,

dit zwavelzuur kan wegspoelen met regenwater of als je het laat bufferen met toestroom van oppervlaktewater. Ook bij de verzuringproblematiek speelt de hydrologie dus een grote rol.

Bevloeien

Natuurmonumenten was altijd zeer huiverig voor het bevloeien van rietlanden. Dit zou de structuur van de vegetatie niet ten goede komen en ook het riet zou er op ten duur onder lijden. Enkele rietsnijders wisten echter te melden dat zij percelen hebben die ze al decennialang bevloeien. Hier halen ze nog steeds goed riet vanaf en ook ontstaan er veenmosbulten. Het zijn percelen waar het water meteen weer vanaf loopt. Het lijkt dat in zulke gevallen de angst



zelf heel veel kunnen doen om deze schade te voorkomen. Het graven van greppels en sloten zorgt ervoor dat de waterstand in het perceel veel minder ver kan wegzakken in tijden van grote droogte.

Zwavelzuur na plaggen

Ook het plaggen van rietlanden is besproken. Net als op de heide wordt bij dit plaggen de bovenste voedselrijke teeltlaag in zijn geheel verwijderd. De ervaringen hiermee zijn zeer wisselend. Bij de ene rietsnijder was het succesvol, bij de andere zat het perceel na een jaar weer vol veenmos. De oorzaak is pyriet (FeS_2) in de bodem en de gebrekkige hydrologie. Wanneer veenbodems met veel pyriet beschadigd worden, komt er zuurstof bij. Vrijwel direct reageert pyriet met zuurstof. Hierbij ontstaat zwavelzuur. Er treedt dus een directe verzuring op! Geen ramp, als je maar zorgt dat

van Natuurmonumenten onterecht is. Na de lezing volgde een vaartocht. Het riet stond al hoog en betreding zou leiden tot schade. In plaats daarvan werd een botanisch hooiland bezocht. Hier vonden we veel bijzondere planten, onder andere rood schorpioenmos, draad- en ronde zegge en de groenknolorchis. Ook bij dit hooiland bleek goed het effect van de beheermaatregelen. Maaien en greppelen hebben hier er voor gezorgd dat de botanische rijkdom zo groot is. Aan boord werd nog veel informeel gepraat. In een gezellige sfeer hebben we veel van elkaar geleerd. Een uitstapje dat, zoals gezegd, zeker herhaald zal worden.



Bart de Haan is beheerder van Natuurmonumenten in De Wieden.
b.dehaan@natuurmonumenten.nl

In memoriam



Hans Esselink
(8 oktober 1954 – 30 augustus 2008)

Er is weinig triester dan zo'n overlijdensbericht op een gewone maandagmorgen. We zullen het ermee moeten doen, en voor natuurliefhebbers zoals wij allen zijn, is het een groot gemis. Een fantastisch gedreven natuurbeschermers en ecooloog met veel kennis van zaken, enthousiasmerend, met een passie voor veldwerk en in het bijzonder voor de grauwe klauwier.

Hans deed veel, maar was voor het veld vooral bekend door zijn werk als projectleider (lees de baas) van de stichting Bargerveen, en als afgeleide daarvan voor zijn vele activiteiten, vanaf de start, voor het OBN, onder andere in het Deskundigenteam Fauna. Hij stond aan de wieg van natuurherstel in Nederland. Ook was hij docent dierecologie op de Radboud-universiteit in Nijmegen.

Hij genoot van wat hij deed, maar deed dat wel 24/7. Graag was hij in het veld in landen waar het ook leek op Nederland in de vorige eeuw: streefbeeld en voor de romanticus in hem ook droombeelden. Hij kon daar fraai over vertellen, zeker met een glas goede whisky aan de bar. Ook trouwens wel een doordouwer met een harde, zakelijke kant. Niet persoonlijk gericht, maar voor de natuur uiteindelijk. Maar daarbij weer geweldig charmant, uitbundig. Het korte haar kwam pas later. Hans overleed aan een hartstilstand. Hij zal zeer gemist worden.

Ido Borkent